

Hiện tượng truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp trong văn học thời kỳ Đổi mới: 35 năm nhìn lại

Vũ Thị Mỹ Hạnh (*)

Tóm tắt: Trong lịch sử văn học Việt Nam, truyện ngắn là thể loại có nhiều thành tựu và luôn vận động, biến đổi theo kịp xu thế của thời đại. Đặc biệt là sau năm 1986, cùng với công cuộc đổi mới đất nước, đổi mới văn học, truyện ngắn đã nhanh nhạy, khái quát được những vấn đề sâu sắc đặt ra trong cuộc sống. Nguyễn Huy Thiệp là một trong số những cây bút truyện ngắn được coi như hiện tượng của văn học lúc bấy giờ, là nhà văn đầu tiên tạo ra bước ngoặt quan trọng trong tiến trình đổi mới ấy với hàng loạt những truyện ngắn xuất sắc, khai thác được nhiều vấn đề thuộc về bản chất văn học, những góc nhìn mới đầy táo bạo. Sự xuất hiện các tác phẩm của ông đã gây nhiều tranh cãi và có lẽ sẽ còn để lại nhiều dấu ấn trong dòng chảy văn đàn Việt Nam, đặc biệt là truyện ngắn. 35 năm sau Đổi mới (1986-2021), cũng là năm Nguyễn Huy Thiệp mãi mãi ra đi, chúng ta cùng nhìn lại những đóng góp của ông cho nền văn học nước nhà.

Từ khóa: Nghiên cứu văn học, Thể loại văn học, Văn xuôi Đổi mới, Truyện ngắn, Tác gia, Văn học Việt Nam, Nguyễn Huy Thiệp

Abstract: Vietnamese writers have produced many achievements in the genre of short stories while showing sustained movements to adapt to the changing times. Especially after the National Renovation (Doi Moi) in 1986, literature was renovated and short stories were also swift to generalize profound problems posed in the social life. One of the short story writers, Nguyen Huy Thiep, who was considered a literary phenomenon at that time, was the first to create an important turning point with a series of brilliant short stories, digging up primal literary issues from new bold perspectives. His rise sparked a lot of debate and will probably leave a lasting impression in the flow of Vietnamese literature, particularly in the short story genre. The paper, commemorating the year of his death, looks back on Nguyen Huy Thiep's contributions to Vietnamese literature 35 years after the Renovation (1986-2021).

Keywords: Literature Study, Literature Genres, Renovating Prose, Short Stories, Writer, Vietnamese Literature, Nguyen Huy Thiep

(*) ThS., Viện Thông tin Khoa học xã hội, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam;
Email: hanhvtm76@gmail.com

1. Vài nét về nhà văn Nguyễn Huy Thiệp (1950-2021)

Nhà văn Nguyễn Huy Thiệp quê ở thôn Khương Hạ, xã Khương Đình, huyện Thanh Trì, Hà Nội. Năm 20 tuổi, ông tốt nghiệp khoa Sử, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội và được điều lên dạy học ở Tây Bắc. Năm 1980, ông chuyển về công tác tại Bộ Giáo dục và Đào tạo, rồi Cục Bản đồ. Năm 1992, ông rời cơ quan nhà nước, trở thành người sáng tác tự do. Ông viết những truyện ngắn đầu tiên từ năm 21 tuổi (Một số truyện ngắn trong *Những ngọn gió Hua Tát*). Đến năm 36 tuổi, khi những truyện ngắn đầu tiên của Nguyễn Huy Thiệp được in trên báo *Văn nghệ* năm 1986, ông đã trở thành một hiện tượng của văn học thời kỳ Đổi mới. Ông đã có hàng loạt truyện ngắn “gây sốc” như: *Tướng về hưu*, *Những ngọn gió Hua Tát*, *Những bài học nông thôn*, *Chút thoáng Xuân Hương*, *Kiểm sắc*, *Vàng lửa*, *Phẩm tiết*... Với giọng điệu khác lạ, ngôn ngữ, hình thức cách tân; đề tài lịch sử, nông thôn mới mẻ, khác biệt; biểu đạt được những ý tưởng của thời đại, ông đã tạo ra một dấu ấn đặc biệt trong lịch sử văn học Việt Nam.

Khi đó, người ta nhắc tới Nguyễn Huy Thiệp là một ông vua truyện ngắn, một hiện tượng truyện ngắn độc đáo. Tác phẩm nào của ông khi xuất hiện cũng gây ra những tranh luận sôi nổi, gay gắt ở độc giả, những nghiên cứu trên nhiều khía cạnh, thậm chí đối lập nhau. Nhiều nhà nghiên cứu còn cho rằng, một mình Nguyễn Huy Thiệp không làm nên được diện mạo của nền văn học Việt Nam sau năm 1975, nhưng lại có thể đào xới lên nhiều vấn đề thuộc về bản chất văn học, tạo nên sức bật khởi ảnh hưởng của văn học trước năm 1975, từ đó đưa văn học đi xa hơn, vững vàng hơn trên hành trình đổi mới và hòa nhập vào văn học thế giới. Dẫu còn nhiều điều cần bàn luận, nghiên cứu nhưng Nguyễn Huy Thiệp được coi là

một tài năng thực sự, “là điều đáng mừng cho văn học ta” (H.M, 1988: 166), một cây bút bản lĩnh trong văn xuôi đổi mới. Bằng chứng là sau 35 năm, người ta vẫn tìm tòi, nghiên cứu, vẫn thấy truyện ngắn của ông cần được lý giải, phân tích. Với 50 truyện ngắn, 10 vở kịch, 4 tiểu thuyết, cùng nhiều tiểu luận, phê bình văn học, một số sáng tác của ông đã được chuyển thể thành tác phẩm điện ảnh và gây được ấn tượng sâu sắc với người xem. Truyện ngắn của ông còn được dịch ra nhiều thứ tiếng trên thế giới (Anh, Pháp, Đức, Ý,...). Nguyễn Huy Thiệp được trao Huân chương Văn học Nghệ thuật của Pháp (năm 2007), Giải thưởng Premio Nonino của Ý (năm 2008). Những thành tựu đó đã khẳng định vị trí của ông trên văn đàn thế giới.

Ngày 20/3/2021, nhà văn Nguyễn Huy Thiệp qua đời để lại khoảng trống lớn cho văn đàn Việt Nam. Chúng ta cùng nhìn lại những đóng góp của ông với hai vấn đề được nghiên cứu nhiều nhất là đề tài lịch sử và nghệ thuật truyện ngắn.

2. Đề tài lịch sử

Có lẽ trong các sáng tác của Nguyễn Huy Thiệp, đề tài về lịch sử, nhân vật lịch sử gây ra tranh cãi và được nghiên cứu nhiều nhất. Mặc dù những năm này, ngoài ông còn có nhiều nhà văn khác viết về lịch sử như Nguyễn Xuân Khánh, Hoàng Quốc Hải, Nguyễn Quang Thân..., tuy nhiên chỉ mỗi Nguyễn Huy Thiệp sáng tác kiểu truyện “giả lịch sử”, “phỏng lịch sử”, “nhại lịch sử”,... Dù mức độ đậm nhạt khác nhau nhưng nhìn chung hiện thực lịch sử chỉ là cái cớ để Nguyễn Huy Thiệp sáng tạo nên những cốt truyện mới, những hoàn cảnh mới và những tính cách nhân vật kiểu mới. Nhà văn dẫn dắt độc giả đến với những số phận, sự kiện, tình tiết, không gian, thời gian khác lạ, không hề có trong chính sử, tạo nên một hiện thực lịch sử khác và khiến

bạn đọc phải băn khoăn với những trang hiện thực lịch sử giả tưởng ấy. Điều này khiến độc giả - cụ thể và chuyên nghiệp hơn là giới phê bình - buộc phải bày tỏ thái độ, phân chia chiến tuyến, trình diễn những cách tiếp nhận riêng tùy theo tập quán và quán tính văn hóa của mình (Nguyễn Hữu Sơn, 2000: 42). Lịch sử văn học Việt Nam chưa từng có hiện tượng như vậy.

Có hai luồng ý kiến. Một là gay gắt phản đối, lên án, cho rằng Nguyễn Huy Thiệp bôi nhọ, làm méo mó, biến dạng lịch sử. Bên cạnh đó, có nhiều ý kiến cho rằng, ông mượn lịch sử để đặt ra những vấn đề mang tính triết lý lịch sử mà trước đây chưa ai đề cập đến. Năm 2001, trong cuốn *Đi tìm Nguyễn Huy Thiệp*, Phạm Xuân Nguyên đã tập hợp được 54 bài nghiên cứu về Nguyễn Huy Thiệp, phần lớn đề cập đến đề tài lịch sử. Tuy nhiên, Phạm Xuân Nguyên vẫn cho rằng đây chỉ là một phần ba trong số những bài nghiên cứu đăng trên các báo, tạp chí về tác phẩm của Nguyễn Huy Thiệp, chưa kể các luận văn, luận án. Đây quả là một con số bất ngờ đối với các nhà nghiên cứu và độc giả yêu mến nhà văn tài năng này. Có lẽ lịch sử văn học Việt Nam chưa có nhà văn nào làm được điều đó. Trong nhiều nghiên cứu về đề tài lịch sử của Nguyễn Huy Thiệp như: *Về truyện ngắn Vàng lửa* (Tạ Ngọc Liễn, 1988), *Đọc văn phải khác với đọc sử* (Lại Nguyên Ân, 1988), *Về mối quan hệ giữa sử và văn* (Tạ Ngọc Liễn, 1988), *Nguyễn Huy Thiệp, một tài năng mới* (Diệp Minh Tuyên, 1988), *Lịch sử trong quan niệm của Nguyễn Huy Thiệp* (Vương Anh Tuấn, 1989), *Lịch sử trong truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp và dấu vết của hệ hình thi pháp hậu hiện đại* (Cao Kim Lan, 2007)... có thể nhận thấy rõ, các nhà nghiên cứu đều phân tích những vấn đề “được” và “chưa được” trong những truyện ngắn của ông.

Nhà nghiên cứu Hoàng Ngọc Hiến (2001: 355) cho rằng, Nguyễn Huy Thiệp mang tư duy tiểu thuyết vào truyện ngắn lịch sử là một khám phá độc đáo, mới lạ: “Ba truyện ngắn lịch sử *Kiểm sắc*, *Vàng lửa*, *Phẩm tiết* bộc lộ một phương diện mới của tài năng Nguyễn Huy Thiệp: tư duy tiểu thuyết. Trong văn xuôi hiện đại, tư duy tiểu thuyết để phản ánh lịch sử, yếu tố sử thi và một tài năng”. “Đọc văn phải khác đọc sử” - đó là nhận định của nhà phê bình Lại Nguyên Ân (2001: 179) khi bàn về vấn đề lịch sử trong sáng tác của Nguyễn Huy Thiệp. Theo ông, Nguyễn Huy Thiệp không nhìn lịch sử méo mó, biến dạng như một số quan niệm đã nói, mà lịch sử được nhìn qua lăng kính của nhà văn, với nhiều sự thật mà ta nên chấp nhận nó chứ đừng che giấu. Còn Nguyễn Hữu Sơn cho rằng, nhân vật và sự kiện lịch sử dường như chỉ là cái cớ để Nguyễn Huy Thiệp tưởng tượng, hư cấu một cốt truyện hoàn toàn khác “thay vì mô tả *hiện thực sự thật* là một *hiện thực nghệ thuật giả định*, thay vì nhận thức *kinh nghiệm lịch sử* là tâm tưởng *bổ sung một cách hình dung mới về nhân vật và diện mạo lịch sử*. Đây là trường hợp các truyện ngắn của Nguyễn Huy Thiệp được gọi từ các nhân vật lịch sử như Nguyễn Trãi, Nguyễn Thị Lộ, Nguyễn Huệ, Nguyễn Du, Nguyễn Ánh, Hồ Xuân Hương,... đã tạo nên những luồng dư luận khác nhau sôi nổi một thời” (Nguyễn Hữu Sơn, 2000: 175).

“Nguyễn Huy Thiệp khái quát lên số phận và đặc điểm đời sống tinh thần của dân tộc ta... Đi xa hơn nữa, anh muốn trình bày một quan điểm sống mới trong cách đối nhân xử thế không phải của từng số phận riêng lẻ mà còn của cả dân tộc, rộng ra là cả thế giới” (Diệp Minh Tuyên, 2001: 175). “Tác phẩm của ông đã gây được sự bất ngờ đến sững sốt cho người đọc, khiến mọi người phải suy nghĩ nghiêm túc về thực

trạng xã hội hiện nay, về sức mạnh và khả năng của văn học” (Mai Ngữ, 2001: 318). Sức mạnh và khả năng của văn chương, từ lâu đã được Nam Cao đúc rút qua nhận định trong *Đời thừa*, chính là “văn chương chỉ dung nạp những người biết đào sâu, biết tìm tòi, khơi những nguồn chưa ai khơi và sáng tạo những cái gì chưa có”¹.

Những nhận định, phân tích về đề tài lịch sử trong sáng tác của nhà văn Nguyễn Huy Thiệp dù không tìm được tiếng nói thống nhất, nhưng nó mang tính gợi mở cho những nghiên cứu sau này. Viết về đề tài lịch sử hoàn toàn không mới, nhưng viết như Nguyễn Huy Thiệp thì chỉ có mình ông mà thôi. Bởi nhân vật lịch sử của ông mang đầy đủ dáng dấp của những con người bình thường có tốt đẹp, có xấu xa, bên cạnh những mặt tài năng phi thường của họ đã được các nhà văn khác mô tả.

Cùng với những đánh giá về tài năng, sự sáng tạo độc đáo của Nguyễn Huy Thiệp khi viết về lịch sử, cũng có nghiên cứu cho rằng: “truyện chứa đựng không ít sai lầm, lệch lạc, buộc chúng ta phải nhắc nhở anh cần định hướng lại một cách chín chắn hơn khi ngồi trước trang giấy, đặc biệt cần kiểm tra lại vốn tri thức văn hóa, vốn hiểu biết lịch sử trong hành trang anh đang có, nếu như anh vẫn tiếp tục đi vào các đề tài lịch sử” (Tạ Ngọc Liễn, 2001: 170). Những ý kiến khác chỉ ra rằng, viết về lịch sử, không chỉ sử gia mà cả nhà văn cũng phải phục tùng sự thật, đúng bản chất lịch sử, không được làm cho diện mạo lịch sử méo mó đi. Lịch sử trong những truyện ngắn của Nguyễn Huy Thiệp thậm chí còn bị coi “là bằng chứng rõ rệt về sự nhận thức phiến diện, về một trình độ học vấn chưa đầy đủ” (Tạ Ngọc Liễn, 2001: 173), “các triết lý

của anh (qua miệng các nhân vật) chỉ dựa trên một phép duy nhất: phép nói ngược” (Đỗ Văn Khang, 2001: 191), viết như thế “cũng là một cách bắn súng lục vào quá khứ” (Nguyễn Thúy Ái, 2001: 203), là “xúc phạm nghiêm trọng tới lịch sử và người đọc” (Vũ Phan Nguyên, 2001: 406)... “Hầu hết những người phản đối sự hư cấu lịch sử của Nguyễn Huy Thiệp đều giữ quan điểm về kiểu tiểu thuyết truyền thống, không cho phép hư cấu một cách tùy tiện. Nhà viết tiểu thuyết lịch sử chỉ được tưởng tượng phần đời tư của nhân vật, không được thay đổi những sự kiện lịch sử đã được nhìn nhận” (Cao Kim Lan, 2007: 76).

Như vậy, dù được giới nghiên cứu đồng tình hay phản đối, Nguyễn Huy Thiệp vẫn cho thấy một nhãn quan lịch sử sắc bén kết hợp hài hòa với nhãn quan văn chương tạo nên một dấu ấn độc đáo trong những sáng tác của ông. Và những sáng tạo nghệ thuật trong một khoảng thời gian ngắn của ông sẽ còn là đề tài lâu dài cho các nghiên cứu sau này. “Cái hay của Nguyễn Huy Thiệp là ở chỗ nhà văn đã đặt mình ngang hàng với nhân vật, với sự kiện lịch sử để phát biểu. Ông không đứng từ xa để ngưỡng mộ các nhân vật lịch sử. Ông thấy cả những mặt thường tình ở họ” (H.M, 1988: 166). Còn hay hơn nữa là bởi, “Nguyễn Huy Thiệp dẫn người đọc vào một thế giới quen ít lạ nhiều. Ông hình dung lịch sử theo cách riêng của mình chứ không nhìn lịch sử theo kiểu biên niên, ông không đi theo lối mòn” (Nguyễn Đăng Điệp, 2009). Độc đáo hơn nữa là bởi, “dù các ý kiến về Nguyễn Huy Thiệp rất khác xa nhau, thậm chí trái ngược nhau, nhưng cuối cùng lại gặp nhau ở một điểm: thừa nhận văn tài của Nguyễn Huy Thiệp” (Nguyễn Đăng Điệp, 2009: 41).

Bên cạnh đề tài lịch sử, truyện ngắn của Nguyễn Huy Thiệp còn đề cập đến nhiều đề tài nông thôn và miền núi, thành thị. Một số

¹ Xem: Nam Cao (2016), *Chí Phèo (tập truyện ngắn)*, Nxb. Văn học, Hà Nội.

tác phẩm về đề tài này đã được dựng thành phim như: *Tướng về hưu*, *Thương nhớ đồng quê*, *Những người thợ xé...* Tuy nhiên, những nghiên cứu về đề tài này không có nhiều, không gay gắt như đề tài lịch sử. Sang những năm đầu thế kỷ XXI, các nhà nghiên cứu tập trung nhiều hơn vào nghệ thuật truyện ngắn của ông.

3. Nghệ thuật truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp

Nhà văn Nguyễn Huy Thiệp tiêu biểu nhất cho những cách tân văn học cuối thế kỷ XX ở Việt Nam. Những yếu tố mới trong nghệ thuật truyện ngắn của ông hết sức phong phú và đa dạng, chẳng hạn như: nghệ thuật giễu nhại, phản cổ tích, phong cách phóng dụ, nghệ thuật Ba-ôc¹, chất thơ trong văn xuôi, ngôn ngữ truyện ngắn đặc sắc... Khi chủ đề lịch sử đã có phần lảng xuống, người ta vẫn thấy sức nóng của Nguyễn Huy Thiệp bởi nghệ thuật truyện ngắn của ông vẫn là mảnh đất màu mỡ cần nhiều khai mở. Bằng chứng là có rất nhiều nghiên cứu, luận văn, luận án về vấn đề này như: *Có nghệ thuật Ba rốc trong truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp hay không?* (Thái Hòa, 1989), *Một hiện tượng mới trong hình thức kể chuyện hiện nay* (Đặng Anh Đào, 1991), *Hành vi câu khiến qua lời thoại nhân vật nữ trong truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp* (Nguyễn Thị Ân, 2007), *Một nguyên tắc tự sự của Nguyễn Huy Thiệp trong truyện ngắn* (Nguyễn Mạnh Hà, 2009), *Ngôn ngữ và giọng điệu trong truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp* (Vương Thị Thanh Hiền, 2010), *Ấm ảnh hiện sinh trong truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp* (2010), *Một số đặc điểm ngôn ngữ truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp* (Nguyễn Thị Thu Thủy, 2011), *Đối thoại tự thú trong truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp* (Nguyễn Văn Đông, 2012), *Lời dẫn*

thoại trực tiếp trong truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp (Hoàng Văn Giang, 2014), *Đặc điểm ngôn ngữ người trần thuật trong truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp* (2015), *Khuynh hướng nhại trong truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp* (Ngô Thị Phương, 2017), *Truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp từ góc nhìn phạm trù thẩm mỹ* (Nguyễn Thị Kiều Hương, 2020),... Do khuôn khổ của bài viết, chúng tôi không thể liệt kê hết những nghiên cứu về nghệ thuật truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp, song từ những nghiên cứu trên có thể thấy sự quan tâm của các nhà nghiên cứu, sinh viên, học viên đối với sáng tác của nhà văn trong lĩnh vực nghệ thuật văn chưa có dấu hiệu dừng lại.

Ngôn ngữ truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp là vấn đề được nghiên cứu nhiều, bởi lẽ người ta tìm thấy trong tác phẩm của ông những nét độc đáo, khác biệt, cá tính sáng tạo, sự bút phá của một nhà văn tài năng, tâm huyết. Những đổi mới đó “mang lại cho ngôn ngữ truyện ngắn của tác giả này một sức hấp dẫn không cưỡng nổi” (Nguyễn Thị Thu Thủy, 2011). Sự độc đáo nằm ở chỗ, lời văn miêu tả vẫn là kể, còn lời kể và bình luận thì sử dụng phương thức kể theo điểm nhìn bên ngoài nên đạt đến tính khách quan gần như tuyệt đối, chính điều đó mang lại những khác biệt và sức sống của tác phẩm Nguyễn Huy Thiệp. Bàn về đặc điểm ngôn ngữ người trần thuật, đặc sắc trong lời hội thoại trực tiếp, đặc điểm thoại dẫn hay lý thuyết hội thoại đặc điểm đối thoại..., các nghiên cứu đều cho thấy ngôn ngữ truyện của Nguyễn Huy Thiệp lạ cả về cách cấu tạo và cách dẫn. Chính những độc đáo trong ngôn ngữ thoại tạo cho lời kể chuyện của nhà văn thêm phong phú, tái hiện diễn biến truyện sinh động, lời cuốn; và cũng bằng chính những cách thoại này, tác giả đã dùng lời nhân vật để phát biểu quan niệm của mình về cuộc đời, xã hội, nhân sinh.

¹ Baroque - một phong cách nghệ thuật bắt nguồn từ Phục Hưng Ý.

Bên cạnh ngôn ngữ, lời thoại là những vấn đề về hình thức kể chuyện, người kể chuyện, nguyên tắc tự sự, huyền thoại hóa... được các nhà nghiên cứu tập trung phân tích, lý giải những cách tân, sáng tạo trong truyện ngắn của Nguyễn Huy Thiệp. Đó là hệ thống truyện phản cổ tích, giả lịch sử với hình thức nhại lại, giả tưởng... Yếu tố dân gian chiếm một vị trí quan trọng trong tác phẩm của ông như truyền thuyết, ca dao, tục ngữ, đó không đơn giản chỉ là những trích đoạn riêng rẽ hay mượn nhập các mô típ mà là sự ảnh hưởng, cách điệu hóa chúng. Đó là một sự sáng tạo độc đáo.

Nhiều nghiên cứu còn khẳng định nhà văn tiếp thu các hình thức thể loại dân gian một cách rõ rệt khi chia truyện ngắn của ông thành 4 loại: cổ tích, huyền thoại, thể sử, lịch sử (Xem: Đặng Anh Đào, 1991; Văn Tâm, 1989). Ngoài ra, sự kết hợp giữa hiện thực và huyền thoại cũng là một nét mới trong sáng tạo của Nguyễn Huy Thiệp. Ông có lối tư duy huyền thoại thuần thực. Điều đó thể hiện qua những mô típ, cấu trúc yếu tố phép lạ trong truyện (Diệp Minh Tuyên, 1989).

Những nét mới trong nghệ thuật sáng tác của Nguyễn Huy Thiệp còn ở phong cách phóng dụ, nghệ thuật Ba rốc, dấu hiệu của chủ nghĩa hậu hiện đại, tính liên văn bản, mang tính gợi mở cho việc nghiên cứu nghệ thuật Nguyễn Huy Thiệp sau này. “Những chi tiết thì thật là xum xuê, rậm rạp, bị nén chặt trong một khuôn khổ nhỏ. Có những chi tiết thực tế quan sát, chứng kiến, có những chi tiết nửa thực nửa hoang đường, có những chi tiết thuộc lịch sử hoặc dã sử, có những chi tiết thuộc về điềm, triệu linh ứng, những bài đồng dao, ca dao, bài hát, có những chi tiết thuộc về phong tục tập quán lâu đời của một xã hội trì trệ và cả lối sống nhố nhăng mới du nhập” (Thái Hòa, 1989: 106). Từ các chi tiết này, họ

phân chia thành 2 loại lớn là chi tiết ảo và chi tiết thực cùng với loại trung gian là chi tiết nửa ảo nửa thực.

Trong truyện ngắn của Nguyễn Huy Thiệp, thế giới nhân vật (từ những người nghèo khổ, hay những người mang hình dạng kỳ dị,...) tuy mang dáng dấp cổ tích nhưng lại chất chứa những cảm giác thời hiện đại. Họ luôn luôn dấn thân trên con đường đi tìm hạnh phúc, đi tìm cái Chân, Thiện, Mỹ tuyệt đối, để rồi nhận được những bài học cay đắng, xót xa. Những truyện ngắn “giả cổ tích”, “giả truyền kỳ” của ông hầu hết đều kết thúc không có hậu. Nó mở ra những dự cảm, những cảm xúc tái tê bằng ngòi bút tinh táo, sắc lạnh của một tài năng truyện ngắn trong thời kỳ mới. Thế giới nhân vật này cũng là một đề tài còn nhiều vấn đề cần nghiên cứu, bởi nó mang nhiều nét độc đáo, khác biệt, mới lạ so với các nhà văn cùng thời Nguyễn Huy Thiệp.

Theo các nhà nghiên cứu như Nguyễn Ngọc, Phong Lê, Hoàng Ngọc Hiến, Đặng Nghiêm Vạn, Hà Minh Đức..., ở Nguyễn Huy Thiệp chứa đựng nét tài hoa và bản lĩnh đáng quý của một ngòi bút văn xuôi. Những mảng đề tài về văn hóa nông thôn, miền núi trong truyện ngắn của ông cũng đã được đề cập đến nhưng chưa nhiều.

Kết luận

Sự xuất hiện của cây bút Nguyễn Huy Thiệp đã gây tranh luận sôi nổi trong đời sống văn học 35 năm qua. Công chúng hào hứng tìm đọc, thích thú, tán đồng, phân vân, tranh luận, phản đối... xung quanh hiện tượng văn học mới này. Một số nghiên cứu đã đặt vấn đề phân tích hình tượng nhân vật, từng cụm đề tài (nông thôn, miền núi, thành thị), hay từng phương thức sáng tác (hiện thực, huyền thoại, lịch sử, giả cổ tích), hay các thủ pháp nghệ thuật (thủ pháp dân gian, vai trò người kể chuyện, nghệ thuật Ba rốc) và sau này là dấu ấn hậu

hiện đại trong sáng tác của ông. Đặc biệt, một số trường đại học và viện nghiên cứu đã tổ chức một số cuộc hội thảo, trao đổi về trường hợp Nguyễn Huy Thiệp. Phần lớn các nghiên cứu, ý kiến đều cho rằng, ông là một tài năng thực sự, có những đóng góp mới mẻ, quan trọng cho công cuộc đổi mới văn học Việt Nam □

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Thúy Ái (2001), “Viết như thể cũng là một cách bắn súng lục vào quá khứ”, trong: Phạm Xuân Nguyên (sưu tầm và biên soạn, 2001), *Đi tìm Nguyễn Huy Thiệp*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội, tr. 203-204.
2. Lại Nguyên Ân (2001), “Đọc văn phải khác đọc sử”, trong: Phạm Xuân Nguyên (sưu tầm và biên soạn, 2001), *Đi tìm Nguyễn Huy Thiệp*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội, tr. 179-187.
3. Nam Cao (2016), *Chí Phèo (tập truyện ngắn)*, Nxb. Văn học, Hà Nội.
4. Đặng Anh Đào (1991), “Một hiện tượng mới trong hình thức kể chuyện hiện nay”, *Tạp chí Văn học*, số 6, tr. 44-46.
5. Nguyễn Đăng Điệp (2009), “Cuốn theo chiều văn Nguyễn Huy Thiệp”, *Tạp chí Sông Hương*, số 171, tr. 35-41.
6. Thái Hòa (1989), “Có nghệ thuật Ba rốc trong các truyện ngắn của Nguyễn Huy Thiệp hay không?”, *Tạp chí Văn học*, số 2, tr. 84-91.
7. Hoàng Ngọc Hiến (2001), “Tư duy tiểu thuyết và folklore hiện đại”, trong: Phạm Xuân Nguyên (sưu tầm và biên soạn, 2001), *Đi tìm Nguyễn Huy Thiệp*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội, tr. 355-356.
8. Nguyễn Thị Hương (1999), “Lời thoại trong truyện ngắn ‘Tướng về hưu’ của Nguyễn Huy Thiệp”, *Tạp chí Ngôn ngữ và đời sống*, số 5, tr. 13-14.
9. Đỗ Văn Khang (2001), “Có một cách đọc Vàng lửa”, trong: Phạm Xuân Nguyên (sưu tầm và biên soạn, 2001), *Đi tìm Nguyễn Huy Thiệp*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội, tr. 188-194.
10. Cao Kim Lan (2007), “Lịch sử trong truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp và dấu vết của hệ hình thi pháp hậu hiện đại”, *Tạp chí Nghiên cứu Văn học*, số 12, tr. 58-78.
11. Tạ Ngọc Liễn (2001), “Về truyện ngắn Vàng lửa của Nguyễn Huy Thiệp”, trong: Phạm Xuân Nguyên (sưu tầm và biên soạn, 2001), *Đi tìm Nguyễn Huy Thiệp*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội, tr. 169-178.
12. H.M (1988), “Gặp gỡ và trao đổi với Nguyễn Huy Thiệp”, *Tạp chí Văn học*, số 5+6.
13. Vũ Phan Nguyên (2001), “Ba lần đọc ‘Phẩm tiết’ của Nguyễn Huy Thiệp”, trong: Phạm Xuân Nguyên (sưu tầm và biên soạn, 2001), *Đi tìm Nguyễn Huy Thiệp*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội, tr. 250-255.
14. Mai Ngữ (2001), “Cái tâm và cái tài của người viết”, trong: Phạm Xuân Nguyên (sưu tầm và biên soạn, 2001), *Đi tìm Nguyễn Huy Thiệp*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội, tr. 418- 428.
15. Vương Trí Nhàn (2001), “Tuồng tượng về Nguyễn Huy Thiệp”, trong: Phạm Xuân Nguyên (sưu tầm và biên soạn, 2001), *Đi tìm Nguyễn Huy Thiệp*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội, tr. 404-409.
16. Trương Hồng Quang (1989), “Vàng lửa của Nguyễn Huy Thiệp, ‘triết học lịch sử’ hay ‘văn xuôi nghệ thuật’”, *Tạp chí Văn học*, số 2, tr. 74-83.
17. Nguyễn Hữu Sơn (2000), *Điểm tựa phê bình văn học*, Nxb. Lao động, Hà Nội.

(xem tiếp trang 59)